

DE GENTSE VOLENDAMMERS

Marcel Vollaert, Luc Devriese

In een vorig GT nummer beschreef Eric Vermeirsch in geuren en kleuren ‘The jolly Scotsmen’ van de Rabotwijk. Dat was een groep gewone mensen uit die buurt die, verkleed als wat moest doorgaan voor Schotten, deelnamen aan feestelijke optochten begeleid door passende muziek. Dergelijke stoe-ten werden vroeger veel georgani-seerd, niet alleen bij carnivals, maar ook bij kermissen en feesten allerhande in stad en land. Voor de deelnemers was het een verzetje, al moesten ze wel goed in het gelid lopen. De groepsleden konden er een bierkaart mee winnen, te con-sumeren in hun stamlokaal uiter-aard, een bustochtje maken op zondagen, de enige vrije dag, een

feestje organiseren, zich verkleeden als vogels van zeer diverse pluimage. Dat laatste woord mag je letterlijk nemen: de ‘kostuums’ vormden zeker niet het minst belangrijke attribuut van zo’n groep. Vermoedelijk werd die kleurrijke uitdossing, zoals Eric Vermeirsch beschrijft, dikwijls zelf gemaakt door de (meestal vrouwelijke) leden die daarin vaardig waren.

Gent telde nog wel meer dergelijke ‘folkloristische’ groepen. Er is weinig over geweten. Marcel De Bleecker geeft in zijn boek ‘Ledeberg’ mooie illustraties en korte beschrijvingen van de Ledebergse groepen ‘De Barnums’, ‘De Piraten’ en ‘De Verenigde O’ Gusten’. Na een verhuis naar Gent eindigden deze laatsten in 2001 hun bestaan als ‘De Strooien Hoedjes’. Op de foto’s en post-kaarten die bewaard bleven, pronken alle groepen met hun verenigingsvlag, dikwijls een knap en ingewikkeld werkstuk, soms, zoals bij ‘De Piraten’, heel

Afbeelding 2.

simpel: een wit doodshoofd op zwart doek. Drie groepen voor Ledeberg alleen! Dezelfde kenner gaf in zijn buitengewoon goed gestoffeerde boek over Oost-Vlaamse fanfares ‘Hoor de muzikanten!’ een hele lijst weer met (meestal minder kleurrijke) muzikale groepen in Gent en deelgemeenten.

In dit artikeltje presenteren we heel fier, zoals het hoort bij zo’n onderwerp, ‘De Volendammers’, wellicht de enige feestelijke groep die een spoor naliet in het straatbeeld. In de Goudstraat aan de Ottogracht moet je es kijken (afb. 1). Een Volendammer prijkt er in bas-reliëf boven de ingangdeur van wat lange jaren een Turks theehuis was. Dit en de ongewone kledij met wijde broek en pots op het hoofd bracht jongeren, die de voorgeschiedenis niet kenden, ertoe er een antieke Turk in te zien. Maar het is onmiskenbaar een ‘Hollandse visser’. Bij de grondige renovatie die nu aan de gang is, bleef het beeld in de overigens sobere voorgevel gelukkig bewaard.

Wanneer de groep gesticht werd weten we niet. Marcel De Bleecker identificeerde de jaartallen 1931-1937 op een vlag. Volgens dezelfde auteur waren onze Volendammers samen met de ‘Schotten’ de belangrijkste ‘verklede’ groep in het Gentse. Het vroegste ons bekende spoor daarvan vinden we in een ongedateerde, nooit verstuurde postkaart van de groep (zonder muzikanten) gemaakt op de trappen van de Aula in de Volderstraat (afb. 2). De leden

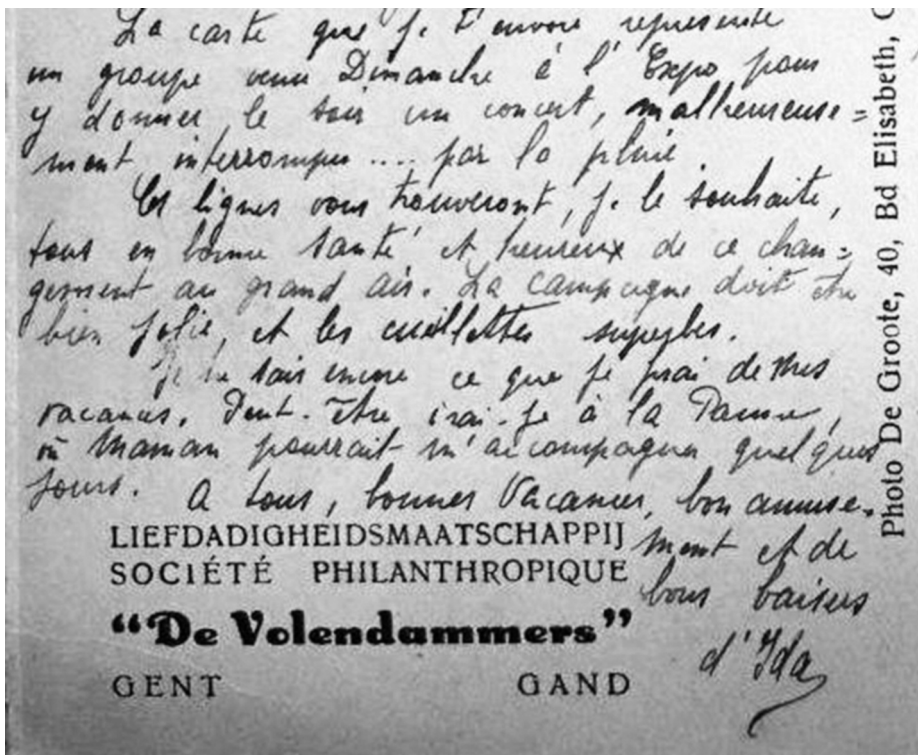
Afbeelding 3.

staan uitgedost als Hollandse boerkes en boerinnekes, Volendammer vissers, als je wil. Op de achterzijde van de postkaart lezen we de naam 'L.M. (Liefdadige Maatschappij) De Volendammers' met als adres Slinke Molensstraat 40. Dat is in het hartje van de Brugsepoort, tussen de Rooigemlaan en Het Fonteinepleintje. Een volgende kaart verstuurd in 1939 draagt echter Goudstraat (bij de Ottogracht) als adres. We zien de dansers nu samen met muzikanten en instrumenten (vooral accordeons, maar ook trommels en blaasinstrumenten) voor de gevel van hun stamlokaal (afb. 3). Waarom ze vanuit de Brugse Poort naar de Waterwijk verhuisden, weten we niet. In die tijd moet dat heel wat voeten in aarde gehad hebben. De gewone mensen waren veel meer dan nu gehecht aan hun gebuurte. Sommigen kwamen er zelden buiten.

Minstens zo belangrijk als de muziek en de kostuums was het lokaal, uiteraard een drankgelegenheid. De opschriften op het huis in de Goudstraat tonen waarvoor de leden stonden: spaarzaamheid en liefdadigheid. In zo'n café zat stevast een spaarmaatschappij, hier voor de gelegenheid niet overdreven origineel 'De Spaarzame Vrienden'. De oudere cafégangsters onder onze lezers zullen zich nog wel herinneren dat ook in veel gewone cafés zo'n spaarkas aan de muur hing (afb. 4). Minder evident is de reden waarom de vereniging zichzelf met de titel 'Liefdadigheidsmaatschappij' tooide. Ondersteunden ze daadwerkelijk behoeftigen en werden ze daarvoor gesticht? Of was het omdat de

Afbeelding 4.

Afbeelding 5.

kinderen van de Volendammers op het jaarlijkse souper bij de onvermijdelijke tombola een peperkoek konden winnen, zoals Eric Vermeirsch zo sappig vertelt? Of misschien om hun bestaan te verrechtvaardigen in tijden waarin ontspanning nog aanzien werd als des duivels (bij de katholieken) of nefast voor de moraal (bij de anderen)? Hoe het ook zij, de groepen werden begeleid door sympathisanten met collectebussen. De opbrengst was meestal voor de weeskinderen bestemd, weet Marcel De Bleeker, specialist in deze materie. De postkaarten met de poserende groep werden verkocht om de onkosten te dekken. De afzender schreef in 1939 dat ze de postkaart kocht bij een optreden op een expo (afb. 5). Die dag troffen onze Volendammers het niet: ze werden jammerlijk uitgeregend...

Deelname aan carnavalstoeten en andere feestelijke optochten in eigen land en in Noord-Frankrijk, vormde inderdaad hun hoofdactiviteit. Op afb. 6 zien we dat eind jaren dertig geïllustreerd. De kaart toont de Volendammers nogmaals allemaal samen fier poserend voor hun lokaal in de Goudstraat. Achter hen een imposante reeks vendels met daarin voorstellingen en namen van evenementen die ze in de jaren dertig op hun erelijst konden schrijven: Maubeuge, Cortège Jean Mabuse; Dunkerque en Roubaix, Mi-Carême (halfvastenstoet); Gentbrugge, Arsenaalkermis; Gent Carnavalstoet; Dendermonde met clown- of carnavalfiguren. Op de kافت van Ghendtsche Tydinghen 2016 nr. 3 kan je

Afbeelding 6.

zien hoe die vendels door mooi in het gelid stappende leden meege dragen werden in de stoeten. Een fotootje uit 1936 (afb. 7) toont de Volendammers in ‘in rust’ poserend voor of na zo’n carnavalstoet op de Vrijdagmarkt, heel dicht bij hun eigen nest.

De afbeeldingen geven een mooi beeld van wat zo’n groep was, of probeerde te zijn. Steevast werd er een muziekgroepje gevormd, wat vermoedelijk niet altijd gemakkelijk ging. Het waren geen echte fanfares. We vinden ze niet vermeld onder de fanfare- en harmoniegezelschappen in de reeks van Lode Hoste ‘Gezelschapsleven te Gent’ verschenen in de GT jaargang 1992 nr. 3. Trommels waren bij de Volendammers wellicht minder nodig om flink te marcheren dan bij andere groepen: hun klompen gaven de cadans aan. De accordeons waren belangrijker. Wanneer de stoet halthield op pleintjes of voor belangrijke huizen of figuren, vormden de dansparen zich moeiteloos, kinderen met kinderen en jong met jong, oud met oud (of net niet?). Ze zetten hun beste

Afbeelding 7.

beentje voor onder de tonen van vooral de trekzakspelers. Merkwaardig is wel dat op de ene jongere foto met het Volendammerorkest geen accordeonisten te zien zijn, wel blazers. We zien de muzikanten in volle tenue op een foto gemaakt ergens in de jaren 1950, vermoedelijk op de trappen van het museum M.S.K in het Citadelpark (afb. 8).

Afbeelding 8.

Na een bloeitijd in de jaren dertig doorstonden de Volendammers de wereldoorlog om terug op te veren in de jaren veertig-vijftig. Wanneer de Gentse ‘Hollanders’ voor het laatst hun kloefen lieten kleppen op de straatstenen, intussen vervangen door asfalt, is ons helaas niet bekend. De meeste ‘verklede’ groepen (zoals ze meestal genoemd werden) hielden er mee op in de jaren vijftig. Of ze vielen uiteen, veranderden van outfit, enz. We hopen in volgende GT nummers nog minstens één andere dergelijke groep te beschrijven en te illustreren met postkaarten, meestal het enige beeldmateriaal van dit, ook wat teksten betreft, sterk onderbelicht stukje verleden.

Bij de afbeeldingen

De afb. 2, 3, 5, 6 en 8 werden gemaakt naar postkaarten uit de verzameling Vollaert. De voorgevel van het huis nummer 2 in de Goudstraat, gebouwd in 1821 door de familie Vincent - De Meersman, leerlooiers op ‘t Steendam, kreeg in 1897-1901 het uitzicht zoals gedeeltelijk hier te zien is (zie website Waterwijk – Huizen in de Waterwijk – Even nummers – nr. 2). Een nieuwe verbouwing in 1946 door huiseigenaar coiffeur en cafébaas Vanden Bulcke resulteerde in de huidige voorgevel. Het gevelbeeld (afb. 1) dateert waarschijnlijk uit dat jaar. Afb. 7 is afkomstig uit het geïllustreerde weekblad De

Stad (Vliegende Bladen Gent, reeks Volksleven in DSMG, Begijnhof, Sint-Amandsberg)

Oproep

We zoeken nog meer documentatie over deze en andere ‘verklede’ groepen. Lezers die meer weten, documentatie of foto’s hebben, zijn hartelijk welkom in het documentatiecentrum DSMG, Begijnhof 46, Sint-Amandsberg op zondagvoormiddagen en dinsdagnamiddagen of via telefoon, mail of per brief.